

УКРАЇНСЬКА І ЗАРУБІЖНА БІОГРАФІСТИКА

До 80-ліття
Любомира Винара

УДК 94 (477)

Юрій Макар, Віталій Макар

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ – ПОНАД УСЕ

2 січня 2012 року виповнилося 80 років видатному українському вченому, громадянину США, професорові Любомирові Винареві. Стаття підготовлена на численних документальних матеріалах, особистих спогадах, базованих на регулярних контактах з цією непересічною Особистістю, Почесним доктором Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Ювіляр доклав і докладає чимало зусиль до розвитку української історичної науки як в Україні, так і поза її межами.

Ключові слова: Любомир Винар, українська наукова діаспора, історична наука, ХХ століття, США.

Мимоволі доводиться замислюватися над розвитком української науки будь-якого напрямку протягом минулого, та зрештою й попередніх століть. Сотні, якщо не тисячі, українських учених здійснювали, або ще й тепер здійснюють дослідження для розвитку науки в багатьох країнах світу, окрім власної – України. Особливо трагічним виявилось ХХ століття, коли фізично було знищено цвіт української науки. Особливо постраждали ті, хто займався суспільствознавчою наукою. На щастя, частині вчених вдалося уникнути загибелі – двома шляхами. Ті, хто залишився в під радянській Україні, протягом багатьох десятиліть повинні були таврувати український буржуазний націоналізм, всіяко вихваляти розквіт України серед братніх республік сестер і т.п. Іншим під час Другої світової війни (окремим ще до її початку) вдалося емігрувати на Захід, щоб там продовжити розпочаті наукові пошуки.

Той, про кого наша розповідь – професор Любомир Винар, належить до числа тих, кому наприкінці Другої світової війни, ще у дитячому віці, довелося залишити рідну Україну і стати видатним українським істориком, будучи вже громадянином США. Цей матеріал ми пропонуємо як наш подарунок-привітання Ювілеєві 80-ліття Великого Українця, який не зі своєї вини опинився поза межами Батьківщини.

Разом із батьками він виїхав зі Львова 1944 року. Родина через Польщу, Чехію перебралася до Західної Німеччини. Там 15-літній юнак вже на гімназійній лаві проявив нахил до науково-редакторської роботи. За свідченням відомого українського історика, до речі, також уродженця Львова, щоправда, значно старшого – Олександра Домбровського, юний Любомир зредагував 1947 року одноднівку Під пластовими прапорами [1, с. 374].

Зроблено перший крок... Що ж було далі? А далі кмітливого юнака зауважили відомі на той час вчені, такі як: Олександр Оглоблин, Наталія Полонська-Василенко, Володимир Кубійович, Борис Крупницький, Петро Курінний, Ярослав Пастернак, чужинці – Джесі Шіра, С. Гаррісон-Томсон, С. Р. Ранганатан. Зрештою, й: “інші видатні вчені міжнародного виміру”, – як написав не менш відомий вчений, буковинець за походженням, почесний доктор Чернівецького університету Аркадій Жуковський [2, с. 11]. Кожне з названих тут імен – то ціла епоха в українській та світовій історичній науці. Любомир Винар здобув освіту в галузі

суспільно-політичних наук у Мюнхенському університеті. А історію, археологію, літературу і філософію студіював в Українському вільному університеті. Згодом у США вивчав бібліотечні науки і архівознавство в одному з університетів штату Огайо, де захистив англomовну магістерську працю *Історія раннього українського друкарства*, пізніше опубліковану [3]. Докторську дисертацію *Любомира Винара Українсько-молдавські політичні взаємини в другій половині XVI ст.* високо оцінив Олександр Оглоблін, вважаючи її однією з кращих, захищених будь-коли в УВУ. До речі, думку поділяла й Наталія Полонська-Василенко [2, с. 11].

Непересічний талант науковця, поєднаний з наполегливою й систематичною працею, дозволив Любомирові Винареві бездоганно опанувати наукову методологію дослідження, джерельну базу, глибоко вникнути в бібліологію та інші історичні дисципліни. Починаючи з 60-х років він поширив свої наукові зацікавлення на етнічні студії. І за доволі короткий проміжок часу здобув визнання у цій галузі, на міжнародному рівні. Сказане стосується і його бібліографічних досліджень. Доктор Л. Винар розпочав з того часу наукову та науково-організаційну діяльність вже не лише як український діаспорний вчений, а як науковець загальноамериканського виміру. Хоча безумовно, основний зміст його діяльності присвячувався українській проблематиці.

Трудовий шлях професора Л. Винара проліг через цілий ряд американських університетів. Спочатку він працював у Колорадському, потім Денверському університетах. Пізніше плідно трудився у Бовлінг Грін університеті, що у штаті Огайо. Постійно викладав курси в Українському вільному університеті в Німеччині. З 1969 року став звичайним професором і директором Дослідницького центру Кентського університету в тому ж Огайо. Діапазон професорської роботи вченого надзвичайно широкий. Він викладав загальну історію, методологію наукового дослідження, джерельно-літературну базу суспільних наук, історію книгодрукування і бібліотекознавства, історію етнічних спільнот Америки та багато інших предметів [2, с. 11–12].

Отже, говорячи про наукову діяльність Любомира Винара, слід особливо підкреслити, що її діапазон справді надзвичайно широкий. Бібліографічний показник його праць за 1948–2007 роки налічує 2269 позицій. Серед них – 74 книг особисто виданих та ще 64 ним зредагованих – разом 138 позицій. Це монографії, підручники для вищих шкіл, довідники. Інші його публікації – це наукові та публіцистичні статті, видання джерельних матеріалів, енциклопедичні статті – гасла, рецензії тощо [4, с. 564–565].

Якими багатогранними не були б дослідження Любомира Винара, в їх центрі завжди залишається історія України, різні її аспекти та періоди, починаючи від середньовіччя і закінчуючи сучасністю. Разом з тим, варто наголосити, що, будучи різнобічним ученим, Любомир Винар, досліджуючи історію України, найбільше присвятив уваги історії козаччини, українській історіографії, історії української культури, розвитку наукового життя в Україні протягом усіх епох і, само собою історії змагань за Українську державність протягом XX століття. Великою окремою ділянкою наукових пошуків Любомира Винара є грушевськознавство, котре завдяки його зусиллям виділилося в окрему галузь історичного пізнання.

Детальніше ознайомлення з працями Л. Винара показує, що він також доволі глибоко займається проблемами європейської та американської історії. Як видно з бібліографії його праць, згаданій проблематиці він присвятив значну увагу. До речі, ним чимало зроблено також у галузі допоміжних історичних дисциплін. Велику увагу вчений приділив опрацюванню концепції історії України, разом з періодизацією та відповідною термінологією, що стало дуже у пригоді історикам уже незалежної України у виробленні підходів до формування не марксистсько-ленінської, а об'єктивно-наукової концепції історії нашого народу, держави. Чимало уваги присвятив учений вивченню історії українського поселення на Американському континенті, як рівно ж розсіянню українців по світу [4].

Власний науковий пошук Любомира Винара завжди тісно переплітався з виданням та редагуванням історичних джерел, творів М. Грушевського, О. Оглобіна, Н. Полонської-Василенко та інших вчених. Він спочатку досліджував ранню та середньовічну історію

України, зокрема етногенез українців, проблему антів, міжнародні зв'язки Володимира Великого, розвиток української культури в княжу добу. У цьому плані значний вплив на Любомира Винара мали його науковий керівник Олександр Оглоблин та Наталія Полонська-Василенко, котрі постійно наголошували на необхідності наукового дослідження княжої доби в історії України. Очевидно – це не випадково. У часи, про які йде мова, в тодішньому СРСР, вже повністю перемогла теорія спільного походження трьох братніх народів, спільною колискою яких була Київська держава. Насправді нічого спільного з історичною дійсністю згадана теорія на мала. Проте вона зручно оправдовувала подальшу русифікацію українців. Концепція етногенезу українського народу, запропонована свого часу Михайлом Грушевським, відкидалася радянською, в тому числі, й передусім тодішньою українською, історіографією як буржуазно-націоналістична, що мала за мету відірвати український народ від великого братнього народу – російського. Хоч насправді ні про який відрив не йшлося. Кожен народ мав своє походження, свій розвиток. В чомусь їх долі сходилися, в чомусь мали місце розбіжності. Така історична дійсність. Любомир Винар не лише сприйняв схему М. Грушевського, але, поряд з іншими українськими вченими, значною мірою її доповнив, виходячи з того, що сталося протягом ХХ століття.

Перу Любомира Винара належить чимало статей-гасел в Енциклопедії Українознавства. Зокрема, майже всі, що стосуються часів Литовсько-Руської держави. Над ними він спочатку працював разом з Борисом Крупницьким. А по смерті останнього, що наступила 1956 року, завершив справу підготовки до видання енциклопедичних матеріалів [4, с. 33].

Особливий і очевидно найважливіший розділ наукового життєпису Любомира Винара становлять його монографічні дослідження. Серед них, наприклад, праця Князь Дмитро Вишневецький, видана з передмовою Наталії Полонської-Василенко. Варто ще згадати публікації: Проблема зв'язків Англії з Україною за часів гетьманування Богдана Хмельницького, Андрій Войнаровський. Передмову до останньої написав Олександр Оглоблин [5].

Чимало досліджень вченого присвячені іншим видатним постатям українських визвольних змагань козацької доби, таким як: Іван Підкова, Северин Наливайко, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Максим Кривоніс тощо [4, с. 34]. В них автором досліджено початки українського козацтва, його суспільно-політичний розвиток, роль та місце в історії українського народу. Любомир Винар запропонував нову періодизацію козацької доби, виділяючи в ній чотири основні етапи:

1) Початковий (доісторичний) період – козацтво проявилось як побутове явище, яке, разом з тим, набувало певного економічного і військового значення;

2) Ранній козацький період (перші три чверті ХVI століття) – козацтво оформилося як визначена суспільна верства і виступило вже як помітна соціальна категорія;

3) Період розквіту козащини (остання чверть ХVI століття – перша половина ХVII століття). Саме тоді козацтво виступило як політична сила із власною внутрішньою і зовнішньою політикою. Власне кажучи, воно стало категорією політичною;

4) Період Козацько-Гетьманської Держави ХVII – ХVIII століття. В цій добі козацтво проявилось як державно-політична категорія [6, с. 3–5].

До слова сказати, напередодні і після розпаду СРСР періодизацію козащини, висунуту Любомиром Винаром, позитивно сприйняли українські історики в Україні. Одним з перших це зробив київський професор Володимир Сергійчук, закликаючи колег познайомитися “з періодизацією козацької доби, яку викладає Л. Винар” [7, с. 133].

Із здобуттям Україною незалежності у Любомира Винара, як, до речі, й інших діаспорних вчених, з'явилася можливість друкувати свої праці на Батьківщині. Першою ластівкою стала монографія Силуети епох, присвячена Д. Байді-Вишневецькому та М. Грушевському, яку упорядкував доцент Дрогобицького педінституту (тепер Дрогобицький педагогічний університет ім. І. Франка) Євген Пшеничний, що написав до неї також передмову [8]. Того ж року вийшли за прямою участю Любомира Винара дві об'ємні книги матеріалів М. Грушевського та статті про нього [9].

Любомир Винар цілком заслужено вважається одним з найбільш відомих сучасних українських науковців в галузі джерелознавства та історіографії. Велика кількість його робіт присвячена аналізу наукових досліджень М. Грушевського, О. Оглоблина, В. Антоновича, Н. Полонської-Василенко, Д. Дорошенка, Я. Пастернака, О. Кандиби (Ольжича), І. Крип'якевича, Є. Онацького, О. Домбровського та інших [4, с. 35]. Паралельно він досліджує діяльність українських наукових установ в Україні та в діаспорі, а також проблеми розвитку української культури.

Вповні заслужено Любомира Винара вважають зачинателем наукового напрямку грушевськознавства [10]. У своїх працях він наголошує на ролі М. Грушевського як засновника української національної історіографії, провідного будівничого української науки та культури, суспільно-політичного діяча, який, попри всілякі труднощі, допровадив українську націю до реалізації державного суверенітету під час Української революції. Загалом Михайлові Грушевському Л. Винар присвятив сотні публікацій. З них, крім вже названих, варто нагадати Молодість Михайла Грушевського; Михайло Грушевський і Наукове Товариство ім. Т. Шевченка; Найвидатніший історик України Михайло Грушевський; Грушевськознавство. Генеза й історичний розвиток та ін. [11].

Без перебільшення можна сказати, що Любомир Винар є одним з перших дослідників життя і творчої діяльності одного з найвидатніших українських істориків ХХ століття Олександра Оглоблина. Л. Винар написав про нього чимало праць. А його монографія Олександр Петрович Оглоблин, 1889–1992. Біографічна студія [12] і зредагована та перевидана ним праця О. Оглоблина Студії з історії України. Статті і джерельні матеріали [13] дають доволі повне висвітлення життєвого шляху і творчості видатного вченого та громадсько-політичного діяча, базоване на нових архівних матеріалах.

Продовженням попередніх робіт історика є опрацювання розвитку української історіографії ХІХ–ХХ століть. Він висунув ідею створення біобібліографічного словника українських істориків, у чому тепер вже є можливість спертися на молодих науковців України.

Повертаючись до вивчення Любомиром Винаром тих чи інших ділянок української культури, нагадаємо про його першу англomовну історію раннього українського друкарства, що сприяло ознайомленню неукраїнських дослідників з важливими аспектами історії України [4, с. 33–34]. На зламі 80-х – 90-х років минулого століття побачила світ україномовна публікація Ювіляра про розвиток писемної культури і освіти в Україні за часів прийняття християнства [14]. Концептуально згадана робота, на думку Аркадія Жуковського, “подає аналізу і синтезу староукраїнської культури і розглядає схему українського історично-культурного процесу в середньовіччі”. Любомир Винар у своїх дослідженнях вживає терміну староукраїнський для визначення політичного, культурного та суспільно-політичного розвитку давньоукраїнської княжої держави в Наддніпрянській та Надністрянській Україні. Знову ж таки, як вважає Аркадій Жуковський, він тут наслідує М. Грушевського та І. Крип'якевича і “поширює їхню інтерпретацію історичного розвитку княжої України” [4, с. 21]. Привернула до себе увагу єдина на той час англomовна розвідка вченого, присвячена розвитку українського наукового життя в еміграції по Другій світовій війні [15]. Безумовно, сказане далеко не вичерпує списку робіт Л. Винара з історії української культури та науки [4].

Не зайвим буде нагадати, що на початку своєї наукової діяльності Л. Винар вже досліджував розвиток української літератури, а його першою монографією в цьому плані була розвідка, присвячена відомому літературному критикові і літературознавцеві Остапові Грацаєві [16]. Тоді це було єдине обширне дослідження про заслуженого будівничого української культури.

Завдяки редакційній праці Любомира Винара побачив світ Історичний Атлас України авторства Івана Теслі та Євгена Тютюка, що ліквідував, як прийнято говорити, білу пляму в українській історичній і довідниковій літературі. “Завдяки наполегливій і щирій співпраці і

ентузіязмові проф. д-ра Л. Винара працю над атласом доведено до успішного кінця” [17, с. 14], – зазначав один із його авторів, проф. І. Тесля.

Сказане Іваном Теслею вказує, певною мірою, на науково-організаторські здібності Любомира Винара, який добре розуміє необхідність взаємодії у важливих наукових проєктах і вміє згуртувати навколо себе фахівців з різних галузей історичної науки. Саме редагування Атласу, над яким він працював близько п’яти років, є доречною ілюстрацією організаторських здібностей вченого.

Як науковець Любомир Винар вважає бібліографію винятково важливою допоміжною історичною дисципліною. Він протягом багатьох років викладав у різних американських університетах предмети з описової та аналітичної бібліографії, з історії бібліотек і друкарства, а також спеціальний курс, присвячений літературі з суспільних наук.

Таким чином, бібліографія посідає чільне місце в наукових заняттях Любомира Винара. Ще у 50-х роках вийшла друком його перша бібліографічна праця про науковий доробок Олександра Оглоблина [18]. А ще раніше Л. Винар досліджував бібліографію творів Остапа Грицяя та інших діячів культури. Завдяки його зусиллям до Українського історика введено рубрику з бібліографії. Аркадій Жуковський та Алла Атаманенко вважають, що бібліографічні дослідження Л. Винара можна поділити на три основні категорії:

- 1) персональні бібліографії;
- 2) праці, присвячені історії України, загальній історії та суспільним наукам;
- 3) бібліографії, присвячені етнічним дослідженням [4, с. 37].

Потрібно зазначити, що у згаданій ділянці Л. Винар досяг неабияких успіхів на загальноамериканському рівні. З-під його пера вийшли ще у 60-х роках анотований довідник із загальної історії [19], двотомний довідник з політичних наук [20]. Згодом з’явилися численні бібліографічні довідники, присвячені американській історії, дослідженню етнічної преси тощо. Про високу оцінку американською науковою громадськістю внеску Любомира Винара в бібліографію красномовно засвідчує факт відзначення двох його праць Американською бібліотечною асоціацією. Йдеться про Анотований бібліографічний путівник та Енциклопедичний покажчик етнічних газет і періодичних видань в Сполучених Штатах [21]. Останній характеризувався “як найкраще довідкове видання за 1972 р.” [4, с. 94].

Для української історичної науки виняткове значення має зредагований Любомиром Винаром довідник до праць М. Грушевського, що значно поширив започатковане ним грушевськознавство [22].

Наукові дослідження, присвячені українській спільноті в Америці, друкувалися переважно в часописі *Ethnic Forum*, поряд з його працями, що охоплювали загальноетнічну мозаїку США. Чимало книжкових видань Любомира Винара, крім уже згаданих, дійсно здобули визнання на міжнародному рівні. Йдеться про цілий ряд різноманітних довідників, путівників з етнічної тематики США [23]. Заслугою Любомира Винара є те, що до загальних довідникових видань він завжди вмщував українознавчі матеріали, чим сприяв поширенню українознавства на міжнародному рівні. Загалом кажучи, ми в Україні маємо завдячувати, крім Любомира Винара, таким вченим, як: Володимир Кубійович, Данило Струк-Гузар, Аркадій Жуковський, Іван Лисяк-Рудницький, Роман Шпорлюк, Манолій Лупул, Зенон Когут, Франк Сисин, Василь Маркус і багатьом-багатьом іншим, які у важку добу тоталітаризму в нашій країні не лише зберігали, а й примножували здобутки української історичної науки. Їм завдячує Україна тим, що вони, видавши велику кількість праць англійською мовою, поширювали у світі інформацію про нашу державу. Лише одна п’ятитомна англійська Українська енциклопедія, запредставлена 1993 року, відкрила очі Заходові на Україну, про яку, на жаль, там дуже мало знали. А якщо й знали, то лише як про провінцію СРСР, тобто Росії.

Досі ми вели мову переважно про власне наукову роботу Любомира Винара. Проте наша розповідь була б дуже однобічною, якби його діяльність, як вченого, зводити лише до його власних досліджень. Важко уявити собі цього вченого без його багатогранної, сказати б бурхливої, науково-організаційної діяльності. Ніякою мірою не применшуючи заслуг

старших колег в особі, наприклад, Олександра Оглоблина, Наталії Василенко-Полонської та багатьох інших в розвиткові української історичної науки, слід зазначити, що Любомир Винар започаткував разом з ними чи за їх підтримкою ряд нових напрямів – це передовсім грушевськознавство. Згодом щось подібне вималювалося з оглоблианою. Столітній ювілей Олександра Оглоблина виповнився 1999 року. Завдяки зусиллям Любомира Винара з'явилося чимало праць про цього видатного вченого та його наукову діяльність. Вище вже трохи про це йшлося. Проте, хоч брак часу і місця, тут доцільно нагадати, що рубрика Оглоблиана міцно увійшла до змісту Українського історика [24].

Говорячи про організаторську діяльність Любомира Винара, хочеться звернути увагу на головних, як нам здається, її напрямках. Можна виділити їх три:

- 1) започаткування видання Українського історика;
- 2) створення та діяльність Українського історичного товариства;
- 3) діяльність в ряді наукових організацій української діаспори, в закладах американських, європейських тощо.

Проте тут чи не найважливішим є пошук впродовж десятиліть шляхів поєднання української діаспорної науки з дослідженнями вчених в самій Україні.

Бодай коротко варто привернути увагу саме до цих аспектів діяльності вченого. Що стосується Українського історика, то перший його випуск побачив світ 1963 року і з того часу журнал виходить без перерви. Останній опублікований його том, XLVI, побачив світ 2009 року. Наступний готовий і невдовзі вийде друком. Якщо керуватися тим, що вже опубліковано, то вийшло 182 чисел часопису. Складно детально підрахувати, але загалом видрукувано за всі роки добрих 20 тис. сторінок УІ. Це багато сотень статей, документальних матеріалів, рецензій тощо. В деякому випадку, за нашими підрахунками, – це понад 1500 статей і документальних матеріалів, добрих 800 рецензій. Статистика в історичних дослідженнях, то дуже цікава і повчальна річ. Власне тим керуючись, ми також підраховали, що лише за 1998–2008 роки на сторінках Українського історика, крім усього іншого, знайшлося місце для 114 ілюстрацій, що включають малюнки, таблиці, фотопортрети, інші фотознімки, факсиміле документів. А список авторів, дописи яких опубліковані за ті ж роки, склав 149 осіб. І що нам приємно відзначити, 11 з них представили Буковину [25, с. 399–462].

Отже, статистика дає нам можливість докладніше довідатися про історію часопису та його зміст. За її допомогою можна визначити зусилля Любомира Винара, докладені до переконання оточуючих його однодумців щодо доцільності видання Українського історика. Якщо пригадати історію проблеми. То її, між іншим, доволі аргументовано дослідила киянка Людмила Сакада [26]. Йдеться про те, що за часів більшовицького панування в Україні українська історична наука була, як відомо, вихолощена з наукового змісту, стала партійною наукою, тобто була підпорядкована політично-ідеологічним догмам тоталітарного режиму. А її носії були або знищені фізично, або змушені змиритися, або частині вдалося, на щастя для науки, емігрувати. Ще в довоєнний час радянським властям вдалося так-сяк приборкати вчених. З життя, наприклад, з невияснених причин пішов світоч науки Михайло Грушевський. Інші, навіть ті, хто сприйняв комуністичну доктрину, але виявився свідомим українцем, були знищені. Це стосується, зокрема, академіка Матвія Яворського. То лише два приклади, яких можна навести дуже багато.

Загнана в глухий кут українська історична наука перебувала там аж до відновлення Української держави. Хіба що нетривалий час хрущовської відлиги приніс деяке полегшення. Тепер легко робити ті чи інші висновки щодо того, як повинна розвиватися історична наука. В умовах жорстокої тоталітарної дійсності все виглядало по іншому. Тому, аналізуючи наукову діяльність істориків в радянській Україні, потрібно зважати на тодішні обставини. Можна без застережень стверджувати, що лише якась незначна частина вчених-істориків вірою і правдою служила режимові. Більшість же намагалася писати так, щоб можна було щось вчитати між рядків, щоб остаточно не загубити історичної пам'яті. Ще інші, мужні особистості, не побоялися відверто протистояти фальсифікації науки. Таких також було небагато.

Друга світова війна виштовхнула за межі України найбільш вартісливу верству зрілих вчених або наукової молоді. Ці люди від самого початку замислювалися над тим, як вберегти українську історичну науку від остаточної заглиди. Щодо причин еміграції, то чи не найвдаліше висловився Олександр Оглоблин: "... Ми, українські історики, пішли з України саме тому, що нам і нашій праці не стало місця там, де правдива історія України визнана непотрібним, небезпечним, а навіть шкідливим і ворожим ділом" [27, с. 291].

Іншими словами, дослідники історії України опинилися у двох протилежних таборах, розмежовані ідеологічним кордоном по лінії СРСР – Захід. Обабіч цього кордону українські історики мали нагоду переконатися, що "ніяка ділянка людського знання не стоїть так близько до практичної політики, як історичні науки" [28, с. 13].

І в Україні, і в діаспорі українські історики відчували гостру потребу у періодичних фахових виданнях, без чого важко говорити про науковий поступ. В умовах тодішньої УРСР, на хвилі хрущовської відлиги, після багатьох спроб почав 1957 року виходити Український історичний журнал. Він мав визначене офіційно-пропагандистське спрямування. По іншому й не могло бути. До речі, в умовах т.зв. брежневського застою він все більше і більше ставав речником партійних кіл, а не Академії наук.

Факт появи УІЖу не пройшов повз увагу українських діаспорних істориків, які вболівали за долю національної історіографії. Незважаючи на заідеологізованість УІЖу, вони розцінили його появу як перший конкретний здобуток своїх колег в Україні [29, с. 9].

В науковому середовищі української діаспори в другій половині 50-х – на початку 60-х років розглядалося питання щодо видання часопису, оскільки, на думку діаспорних вчених, офіційний Український історичний журнал не міг, в силу тогочасних обставин, бути єдиним виразником української історичної наукової думки. Науковий часопис українською мовою на Заході мав гідно представляти українську історичну думку за рубежами України. Проте задум, за свідченням учасників тих подій, зокрема самого Л. Винара, не одразу вдалося втілити у життя, хоча поява незаангажованого фахового видання поза межами України ставала нагальною необхідністю [30, с. 385–391].

Ми – українці, у себе вдома чи в діаспорі, маємо одну відмінну від багатьох народів рису, яка часто перешкоджає нам у вирішенні суттєвих проблем, а інколи, якщо мати на увазі політику, призводить до фатальних наслідків. У випадку з Українським істориком, то до певного часу його появу стримували недорозуміння, які виникли між Науковим Товариством ім. Т. Шевченка і Українською вільною академією наук за академічну першість, що не могло сприяти розгортанню неупереджених історичних досліджень. Загрозливими для української історичної науки були ще дві суттєві обставини, якими не варто нехтувати: низький рівень зацікавлення нею в державах українського поселення, це по-перше, а по-друге, виникала небезпека підміни наукового дослідження невіглаством різноманітних рятувальників "правди про Україну" [30].

Через те, що не було впевненості у втіленні намірів у життя, справа налагодження видання Українського історика просувалася не дуже гладко. Багато хто висловлював сумнів, чи вдасться в умовах діаспорного життя видавати справді науковий часопис, який, як вважалося, відразу матиме обмежене коло читачів. Завваги слухні. Але вони не зупинили Любомира Винара, який спочатку, тобто на час виходу першого числа журналу, був його головним і єдиним редактором. Проте вже наступне 2-3 число, що вийшло 1964 року, мало повну редколегію. До неї увійшли, крім Любомира Винара, науковці з УВУ та УВАН: д-р Марко Антонович, проф. Богдан Винар, проф. Василь Дубровський, проф. Михайло Ждан, проф. Ігор Каменецький, д-р Роман Климкевич, проф. Олександр Оглоблин, проф. Наталія Полонська-Василенко, а з наступного числа – д-р Олександр Домбровський [30, с. 390–392]. Незважаючи на те, що Любомир Винар був значно молодшим за віком від інших членів редколегії, він зумів налагодити дійсно наукову співпрацю. Якщо перекинути місток від тих часів до сьогодні, то Любомир Винар продовжує, як і колись енергійно редагувати часопис, вишукувати кошти на його публікацію. І, що надзвичайно важливо, – тепер УІЖ і УІ вже не взаємовиключні часописи. Керуючись єдиною методологією наукової об'єктивності, вони

доповнюють один одного. А враховуючи матеріальні нестатки в Україні та брак наукової молоді у діаспорі, обидва журнали мають щасливу нагоду один одному допомагати.

Любомир Винар належить до кола тих діаспорних вчених, які не мислять собі розвитку науки у відриві від України. Тому за останнє двадцятиліття, завдяки його зусиллям, Український історик став широким надбанням наукової громадськості в Україні. Серед його п'яти редакторів, два представляють наукові центри України. У складі редколегії, яка налічує 16 осіб, 8 представляють наукові осередки України. Якщо поглянути на список дописувачів останнього тому часопису, то серед них 14 з різних міст України і 7 з-за її меж. Наведений факт позитивно впливає на розвиток української історичної науки, яку тепер вже годі ділити на материкову та діаспорну [31].

Що ж до Українського історичного товариства, то задля його заснування 1964 року виникла Ініціативна група, яка, по-перше, перебрала на себе видання Українського історика, а, по-друге, наступного року скликала повноважні установчі збори, на яких офіційно створено Товариство [30, с. 121, 131]. Беручись за справу, молодий доктор Винар розумів, що для втілення задуму у життя, потрібна людина з високим авторитетом науковця та знавця радянської дійсності. Його вибір випав на проф. Олександра Оглоблина, який жваво відгукнувся і погодився на співпрацю. Він тоді очолював Історичну секцію УВАН. Пропозиція Л. Винара цілком відповідала і його намірам [30, с. 131].

Олександр Оглоблин прибув до США вже досвідченим вченим, якому довелося самому відчувати ідеологічний вплив радянської дійсності. Тому все своє довге життя він повністю присвятив розвитку об'єктивно науковій історії України. Він не просто консультував членів Ініціативної групи, співпрацював з ними. Він прийняв пропозицію стати першим головою УІТ. Першим науковим секретарем Товариства став ініціатор його створення – Любомир Винар. ТанDEM зрілості й досвіду та молодечого запалу й енергії принесли свої плоди. Протягом тривалого часу вони пліч-о-пліч розробляли плани наукової діяльності УІТ, видання УІ, який став офіційним виданням Товариства.

1981 року Любомира Винара обрано головою УІТ. Цю нелегку функцію він успішно виконує по сьогоднішній день. Нам доводилося доволі часто зустрічатися з проф. Любомиром Винаром і тут, в Україні, і в США. Він постійно і незмінно пройнятий турботою про підбір та видання наукових матеріалів, діяльністю УІТ чи виконанням інших громадських обов'язків. Готуючись до створення УІТ, його засновники опиралися на досвід існування незалежних історичних товариств у таких державах, як: Великобританія, Канада, Німеччина, США. Відповідним прикладом для УІТ послужила Американська історична асоціація з престижним науковим виданням *American Historical Review*. Зрештою, УІТ є афілійованою з АІА організацією і бере участь в здійснюваних нею заходах. Голова УІТ брав участь у створенні ряду власне американських наукових установ, частиною з них керував. Зокрема, в Бовлінг Грін університеті, він заснував на базі бібліотеки Бібліографічний дослідний центр. В Кентському університеті він очолив створений ним же Науковий центр дослідження етнічної преси. З 1972 року працював головою Славістичної і Східно-Європейської секції американської бібліотечної асоціації. 1978 року Любомира Винара обрали головою Академічної ради Етнічних студій штату Огайо. Того ж року він став заступником голови Асоціації для дослідження проблем національностей в СРСР та Східній Європі [1, с. 378–379]. Вище ми дещо про це вже згадували.

Перелік обов'язків проф. Любомира Винара може зайняти багато місця. Зауважимо лише, що крім незмінного редагування Українського історика та керівництва УІТ, він протягом тривалого часу є дійсним членом НТШ, працює в УВАН у США, очолюючи її Історичну секцію, багато років також очолює Світову наукову раду Світового Конгресу Українців [1].

Повертаючись до УІТ, слід сказати, що воно під керівництвом Оглоблина – Винара протягом свого існування розгорнуло визначну науково-видавничу діяльність і співпрацює з іншими українськими та неукраїнськими науковими установами й університетами. З проголошенням незалежності України, кероване Л. Винаром УІТ включилося у відродження

і розбудову історичної науки в нашій державі, яка протягом багатьох десятиліть відчувала на собі керівну і спрямовуючу силу тоталітарного режиму. Через те вона не могла виконувати свого прямого завдання, а стала партійною історичною наукою, якій доводилося фальсифікувати історію свого власного народу.

Президія УІТ на чолі з проф. Винаром докладає зусиль, щоб спільно з істориками в Україні розбудовувати українську історичну науку. З цією метою разом видаються публікації, влаштовуються наукові конференції. З ініціативи і за підтримкою Л. Винара в Україні виникло і діє цілий ряд осередків УІТ. Одні з них набули певного досвіду, бо створені раніше. Маємо на увазі осередки у Києві, Острозі, Ужгороді. Особливо плідною виглядала робота перших двох під керівництвом проф. М. Брайчевського та М. Ковальського. 1998 року в Україні постало відразу чотири нових осередки – у Дрогобичі, Львові, Харкові та Чернівцях.

Нам за браком інформації важко сказати як працюють інші осередки. Наш Осередок Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича започаткував свою діяльність установчими зборами 13 березня 1998 року, після попередніх консультацій з проф. Любомиром Винаром. Збори обрали бюро Осередку у складі 5 осіб, яке й здійснює поточну роботу між зборами. Підготовляємо і здійснюємо спільні публікації з президією УІТ, готуємо і проводимо відзначення ювілеїв, пов'язаних з визначними датами українського народу. Спільно з іншими осередками УІТ в Україні проводимо наукові форуми українських суспільствознавців [32].

Показовою щодо засад діяльності проф. Винара може служити, наприклад, зустріч наукової громадськості з ним, організована НТШ і Львівською науковою бібліотекою ім. В. Стефаника наприкінці 90-х років. Голова УІТ виголосив доповідь про діяльність Товариства, підвівши тоді деякі підсумки за попередні роки. Лейтмотивом доповіді, як зрештою усіх виступів було об'єднання зусиль істориків з України та діаспори для спільних досліджень історії нашої Батьківщини. Ми маємо здібну талановиту молодь, яка допомагає об'єднати ці зусилля. Прикладом того можуть служити численні спільні видання, проведення конференцій, конгресів. Усі міжнародні конгреси українців проводилися за підтримки Наукової ради СКУ [32]. Що стосується самого УІТ, то підтримка його діяльності з боку вчених України свідчить про те, що позиції колись роз'єднаних, не з своєї вини, двох віток української історичної науки зблизилися, а УІТ у своїй діяльності має можливість спертися на здобутки колег на Батьківщині. При Президії УІТ для вдосконалення організаційно-видавничої діяльності створено Світову дорадчу раду Українського історичного товариства, до складу якої входить 16 вчених – по 8 з України та діаспори.

На закінчення варто зауважити, що Любомир Винар став відомим в Україні та інших державах за свою подвижницьку діяльність на ниві загального українознавства, зокрема за свій внесок у розвиток української історичної науки, грушевськознавства і загалом розбудови української національної культури. Останні два десятки років він плідно працює над поєднанням зусиль діаспорних та вітчизняних істориків для досягнення спільної мети.

Щиро вітаємо Корифея української історичної науки з Ювілеєм і зичимо йому й надалі залишатися таким, яким він є, незважаючи на вік.

Список використаних джерел

1. *Домбровський О.* Студії з ранньої історії України 3б. праць. – Львів – Нью-Йорк, 1998. – С. 374.
2. *Жуковський А.* Любомир Винар: Життя і діяльність (3 нагоди 65-ліття історика) / Любомир Винар. Бібліографічний покажчик (1950–1997). – Львів – Київ – Париж – Нью-Йорк – Торонто, 1998. – С. 11.
3. *History of early Ukrainian Printing, 1491–1600.* By L. Vynar. – Denver, 1962. – 95 p.
4. *Любомир Винар.* Біобібліографічний покажчик (1948–2007). – Львів – Острог – Нью-Йорк – Париж, 2007. – С. 564–565.
5. *Винар Л.* Князь Дмитро Вишневецький. – Мюнхен: УВАН. Історична секція, 1964. – 93 с.; Винар Л. Проблема зв'язків Англії з Україною за часів гетьманування Богдана Хмельницького (1648–1657). – Лондон: УВС, 1960. – 21 с.; Винар Л. Андрій Войнаровський. Історичний нарис. – Мюнхен: Дніпрова Хвиля, 1962. – 127 с.
6. *Винар Л.* Проблема періодизації козацької доби // Український історик. – 1963. – Т. 1, ч. 1. – С. 3–5.
7. *Сергійчук В.* Тема козаччини на сторінках “Українського історика” // Український історик. – 1990. – Т. 27, ч. 1–4. – С. 133.
8. *Винар Л.* Силуети епох: Дмитро Вишневецький, Михайло Грушевський. Історичні розвідки. – Дрогобич: Відродження, 1992. – 184 с.
9. *Грушевський М.* На порозі Нової України: Статті і джерельні матеріали // Ред. Л.Винара. – Нью-Йорк – Львів – Київ: УІТ, 1992. – XX, 278 с.; Михайло Грушевський: Діяльність і творча спадщина. 3 нагоди 125-річчя від дня народження // Ред. Любомир Винар. – Нью-Йорк – Торонто – Київ: УІТ, 1991/1992. – 451 с.
10. *Гирич І.* “Засновник грушевськознавства” в кн.: Любомир Винар. Михайло Грушевський: історик і будівничий української науки. – Київ – Нью-Йорк – Торонто: УІТ; Інститут української археографії та

джерелознавства. – 1995. – 304 с. 11. *Винар Л.* Молодість Михайла Грушевського, 1866–1894. – Мюнхен – Нью-Йорк: УІТ, 1967. – 38 с.; *Винар Л.* Михайло Грушевський і Наукове Товариство ім. Тараса Шевченка 1892–1930 / Українське Історичне Товариство. – Мюнхен: Дніпрова Хвиля, 1970. – 111 с.; *Винар Л.* Найвидатніший історик України Михайло Грушевський 1866–1934: У 50-ліття смерті. – Мюнхен: Сучасність, 1985. – 119 с.; *Винар Л.* Михайло Грушевський: історик і будівничий нації. Статті і матеріали (У 130-ліття з дня народження М. Грушевського, 1886 – 1996). – Нью-Йорк – Київ – Торонто: Інститут української археології та джерелознавства НАН України, УІТ, 1995. – 302 с.; *Винар Л.* Грушевськознавство. Генеза й історичний розвиток. – Київ – Львів – Нью-Йорк – Торонто – Париж: УІТ, 1998. – 215 с.; *Винар Л.* Михайло Грушевський і наукове товариство ім. Шевченка, 1892 – 1934 / УІТ. – Нью-Йорк – Дрогобич – Львів, 2006. – 384 с., іл. 12. *Винар Л.* Олександр Петрович Оглоблин, 1889–1992 Біографічна студія. – Нью-Йорк – Торонто – Київ: УІТ, 1994. – 80 с. 13. *Оглоблин О.* Студії з історії України Статті і джерельні матеріали / Ред. Л. Винар. – Нью-Йорк – Київ – Торонто: УІТ; УВАН у США. Історична секція. – 1995. – XLVII, 419 с. 14. *Винар Л.* Християнізація України і розвиток писемної культури і освіти в Києві в X і XI століттях // Jubileumssammelwerk der Kongressbeiträge / Ed. W. Janiw. – Munchen: Wissenschaftlicher Kongress zum Millenium des Christentums, 1989/1990. – S. 630–674. 15. *Ukrainian Scholarship in Exile: The DP Period 1945–1952.* – Kent, OH: Kent State University. Center for the Study of Ethnic Publications and Cultural Institutions, 1989. – 32 p. 16. *Винар Л.* Остап Грацай: Життя і творчість. – Клівленд: Зарево, 1960. – 92 с. 17. *Тесля І.* Вступ / Історичний Атлас України / Зредагував Любомир Винар; Опрацювали Іван Тесля і Євген Тютко. – Нью-Йорк, УІТ. – 1980. – С. 14. 18. *Винар Л.* Олександр Оглоблин біо-бібліографічні матеріали. – Рим, 1958. – 30 с. 19. *History: A Selected and Annotated Guide.* – Boulder, Colorado: Social Sciences Library, University of Colorado Libraries, 1963. – XI, 348 p. 20. *Guide to Reference Materials in Political Science: A Selective Bibliography.* – Denver: Colorado Bibliographic Institute. – Vol. 1. – 1966. – 318 p.; Vol. 2. – Rochester, N.Y.: Libraries Unlimited Inc., 1968. – 342 p. 21. *Reference Service: An Annotated Bibliographical Guide / L. Wynar, Majorie E. Murtin.* – Littleton, CO: Libraries Unlimited, 1977. – 294 p.; *Encyclopedic Directory of Ethnic Newspapers and periodicals in the United States / Preface by L/R.W.* – Littleton, CO: Libraries Unlimited, 1972. – 260 p. 22. *Mykhailo Hrushevs'kyi, 1866–1934: Bibliographic Sources / Lubomyr R. Wynar, ed.* – New York – Munich – Toronto: UHA, 1985. – XVIII, 203 p. 23. *Encyclopedia Directory of Ethnic Organizations in the United States / L. Wynar, L. Buttler, A. T. Wynar.* – Littleton, CO: Libraries Unlimited, 1975. – 414 p.; *Guide to Ethnic Museum, Libraries and Archives in the United States // L. Wynar, L. Buttler.* – Kent, Ohio: Kent State University, 1978. – XIV, 378 p.; *Slavic Ethnic Libraries, Museums and Archives in the United States: A Guide to the American Ethnic Press: Slavic and East European Newspapers and Periodicals.* – Kent, Oh: Kent State University, 1986. – 280 p.; *Guide to Information resources in Ethnic Museums, Library and Archival Collections in the United States / Comp. by L.J. Buttler, L. Wynar.* – Westport, CT: Greenwood Press, 1996. – 369 p. 24. *Винар Л.* Проф. Олександр Оглоблин і НТШ // Український історик. – 1998. – Т. 35. – С. 205–219. Тут опубліковано ряд документів, супроводжуваних вступним словом Л. Винара; Його ж. Олександр Петрович Оглоблин. 1899 – 1922. Біографічна студія / УІТ. – Нью-Йорк – Торонто – Київ – Париж, 1994. – 80 с. 25. *Підраховано за: Український історик.* – 1998, в т.ч. за с. 15; *Український історик.* 2009. – Т. 1–4. – С. 399–462. 26. *Сакада Л.* “Український Історик”: Генеза, тематика, постаті. – Нью-Йорк – Київ: В-во імені Олени Теліги, 2003. – 328 с.; іл. 27. *Оглоблин О.* Студії з історії України: Статті і джерельні матеріали. – С. 291. 28. *Український історик.* Показчик змісту. – 1999. – С. 13. 29. *Винар Л.* Думки про “Українського історика” і сучасний стан української історичної науки // Український історик, 1978. – ч. 1–3. – С. 9. 30. *Атаманенко А.* Українське історичне товариство: Ідеї, постаті, діяльність (1965 – 1991). – Острог, 2010. – С. 385–391 і ін. 31. *Український історик.* – Т. 46 (181–184). – 2009. – С. 469–470. і зв. першої обкладинки. 32. *Архів Осередку УІТ ЧНУ.*

Юрій Макар, Віталій Макар

ИСТОРИЯ УКРАИНЫ – БОЛЕЕ ВСЕГО

2 января 2012 исполнилось 80 лет выдающемуся украинскому ученому, гражданину США, профессору Любомиру Винару. Статья подготовлена на многочисленных документальных материалах, личных воспоминаниях, основанных на регулярных контактах с этой незаурядной личностью, Почетным доктором Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича. Юбилей приложил и прилагает немало усилий для развития украинской исторической науки как в Украине, так и за ее пределами.

Ключевые слова: Любомир Винар, украинская научная диаспора, историческая наука, XX век, США.

Yuriy Makar, Vitaliy Makar

HISTORY OF UKRAINE – IS ABOVE EVERYTHING

In January 2, 2012 a famous Ukrainian scientist, a citizen of the USA, a professor Liubomyr Vynar celebrated his 80 anniversary. The article was prepared on the basis of numerous documental materials, personal views, based on the regular contacts with this outstanding Personality, Honoured doctor of Yurii Fedkovych Chernivtsi National University. Liubomyr Vynar has made and is making great efforts to develop historical science in Ukraine as well as abroad.

Key words: Liubomyr Vynar, Ukrainian diaspora scientific, historical science, twentieth century, the United States of America.